

Tutkimuksen turvallisuus Suomessa

**- Pro Gradun alustavien tulosten
esittely**

Santtu Lehtinen 21.08.2025

20/08/2025 VTT – beyond the obvious

1. Tutkimusasetelma ja aineisto

- Tutkimuskysymys:
 - *Millaisia käsityksiä Suomen tutkimusjärjestelmän eri toimijoilla (yliopistot, tutkimuslaitokset, tutkijayhteisö, rahoittajat ja viranomaiset) on tutkimusorganisaatioihin kohdistuvan ”tiedevakoilun” estämisestä ja ennaltaehkäisystä?*
- Taustamateriaalit ja tutkimuskirjallisuus
 - Esim. suojelupoliisin katsaukset ja Suomen Akatemian uusi lakiesitys.
- Primääriaineistona haastattelut syksyllä 2024.
 - 22 haastattelua, 24 henkilöä, 16 eri organisaatiota.
 - 3 ministeriötä (TEM, OKM, UM); 2 kansallista tutkimusrahoittajaa (SA, BF); 8 yliopistoa (HY, LY, TY, JY, TaY, LUT, OY, Aalto) ja 3 tutkimuslaitosta (VTT, Syke, Luke).

2. Käsitteistö

- Vastuullinen kansainvälistyminen:
 - Kansainvälistymisen edistäminen globaalien haasteiden ja geopoliittisen kilpailun maailmassa.
 - Korostaa tutkimusyhteistyön arvoa sekä yksittäisten tutkijoiden harkintaa, vastuuta ja toimijuutta riskienhallinnassa. (Shih 2024a)
- Tutkimuksen turvallisuus:
 - Tutkimus kansallisena resurssina, jota tulee suojata kansallisen turvallisuuden nimissä.
 - Korostaa vaatimustenmukaisuutta (compliance) sekä valtion roolia lainsäädännön noudattamisen varmistamisessa. (Shih 2024b)

3. Tulokset:

Tiede- ja
tutkimusvakoilu
ilmiönä

3. Tiede- ja tutkimusvakoilun muodot

Vakoilu ja laitton tiedustelu:

- Rikoslain mukaiset maanpetosrikokset (teollinen- ja yritys vakoilu).
- Vientivalvontalainsäädännön tai pakotteiden kiertäminen.

Laveampi ulkomainen tiedustelutoiminta:

- Arkaluontoisen tiedon, teknologian tai osaamisen ”ei-toivottu” siirto.
- Tutkimusintegriteetin tai eettisten normien rikkeet sekä erilaiset eturistiriidat.

3. Tiede- ja tutkimusvakoilun toimijat

1. Tutkimusorganisaatioihin kohdistuva tiedustelutoiminta on pitkäjänteistä ja suunnitelmallista toimintaa, jollaiseen kykenevät pääasiassa valtiolliset toimijat.
2. Pääasiassa **Venäjä** ja **Kiina**, mutta myös **Iran**, **Pohjois-Korea** ja **Valko-Venäjä**, sekä vähemmässä määrin Arabiemiraatit, Saudi-Arabia, Turkki, Intia ja Pakistan.
3. *"Kiinan tiedustelu toimii kuin riisinviljely. Siinä kerätään miljoonia pieniä tiedonpalasia ympäri maailmaa. Jos miljoona ihmistä kerää tietoa kaikkialta ja satatuhatta ihmistä analysoi sitä, niin siitä voidaan saada irti yllättäviäkin asioita."*

3. Tiede- ja tutkimusvakoilun kohteet

1. Suomalaisen tutkimus- ja kehitystoiminnan tulokset, menetelmät ja aineisto sekä tutkimuksen taso.
2. Hiljainen tieto ja osaaminen.
3. Korkeateknologia (nousevat ja murrokselliset sekä kaksikäyttöiset teknologiat).
4. ”Kovat” tutkimusalueet (teknillinen tutkimus, ”deep tech”).

3. Kansainvälinen tutkimusyhteistyö & henkilötiedustelun keinot

1. Yhteydenotot (esim. sosiaalinen media).
2. Vierailukutsut.
3. Kansainväliset tapahtumat ja seminaarit.

3. Tiede- ja tutkimusvakoilun itsearviointi

- Riskitietoisuuden taso yleisesti hyvä, mutta vaihtelua esiintyy mitä lähemmäs mennään tutkimusorganisaatioiden ruohonjuuritasoa.
- Tutkijat eivät ole tottuneet tarkastelemaan tutkimustoimintaa kansallisen turvallisuuden näkökulmasta.
- Nykyisellään turvallisuuskulttuurin- ja johtamisen edistäminen perustuu liiaksi yksittäisten vastuunkantajien valveutuneisuuteen ja toimintaan.

4. Tulokset:

Tutkimuksen turvallisuuden hallinta- ja toimintamalli Suomessa

4. Tutkimuksen turvallisuuden hallinta- ja toimintamalli Suomessa

- Suomen malli epävirallinen ja pienimuotoinen.
- Suomessa korostetaan tutkimusorganisaatioiden (yliopistojen) autonomiaa ja itsesääntelyä sekä tieteen vapautta ja vastuullista kansainvälistymistä.
- Puhutaan yleensä **vastuullisesta kansainvälistymisestä; tutkimuksen turvallisuuden** käsitteellistäminen ja toimeenpano on ollut pidättyväistä tai jopa puutteellista.
 - Suomella ei kansallista TKI-sektorin ohjeistusta tai lainsäädäntöä.
 - *"Olen skeptinen sen suhteen, että komission ja neuvoston suosituksia tutkimusturvallisuudesta noudatetaan tai otetaan käyttöön kovin suurella pieteetillä."*

4. Tutkimuksen turvallisuuden hallinta- ja toimintamalli Suomessa

- Suomessa ei haluta merkittäviä lainsäädännöllisiä uudistuksia tai erillisiä listoja kielletyistä/hyväksytyistä tutkimuskumppaneista.
 - *"Mahdollisista listoista tai kielletyistä aloista aina puhutaan, että missä voidaan tutkimusyhteistyötä tehdä ja missä ei. Tähän ei kuitenkaan riitä osaaminen tai resurssit valtionhallinnossa, että voitaisiin tyhjentävästi linjata näitä".*
- Viranomaisilla rajalliset resurssit, keinot ja osaaminen tutkimusorganisaatioiden ohjaamiseen ja ohjeistamiseen.
- Viranomaiset korostavat tutkimusorganisaatioiden vastuuta riskienhallinnasta.
 - *"Vastuu on viime kädessä korkeakouluissa, koska he tekevät viime kädessä rekrytoinnit – Tutkija on aina se tärkein vastuunkantaja oman työnsä arvioinnista".*

4. Viranomaisten riskienhallinnan ohjauskeinot

■ Pääasiassa pehmeätä ohjaamista:

- *"Valtionhallinto ei suoraan ohjaa tai määrää korkeakouluja, vaan se on keskittynyt viestintään, tiedonjakoon ja ohjeistuksen kehittämiseen".*

■ Pehmeät ohjauskeinot:

- Tietoisuuden lisääminen ja viestintä.
- Kouluttaminen, ohjeistus ja tiedonvaihto.
- Kansainvälinen yhteistyö ja vertaisoppiminen.

■ Kovat ohjauskeinot:

- Kansainvälisen tutkimusyhteistyön rajoittaminen tai keskeyttäminen.
- Vientivalvontalainsäädäntö ja pakotteet.

5. Tulokset:

Tutkimusorganisaatioiden näkökulma

5. Tutkimusorganisaatioiden näkökulma

- Tutkimusorganisaatiot, ja etenkin ”avoimien ovien” periaatteella toimivat yliopistot ovat ”pehmeitä kohteita” ulkomaiselle tiedustelutoiminnalle.
- Rajallinen kyky tunnistaa tiede- ja tutkimusvakoilua sekä rajalliset keinot, resurssit ja toimivalta puuttua siihen.
 - *”Tutkimuksen turvaaminen yliopistokontekstissa on haastavaa, koska yliopistojen toimivaltuudet suhteessa yliopistoyhteisöön on rajallinen, eikä yliopiston tutkimuspalveluiden ensisijainen tehtävä ole esimerkiksi vakoilun estäminen”*
- Haasteena myös tutkijakunnan ja etenkin professorien huomattava autonomia, tutkijayhteisön suuri koko ja moniulotteinen luonne, tutkimusyhteisön kansainvälinen viitekehys ja tutkimustoiminnan kannustimet.

5. Tutkimusorganisaatioiden riskienhallinnan keinot

- Vientivalvontalainsäädännön ja pakotteiden noudattaminen.
- Organisaatioiden riskienhallinnan toimintamallit ja työkalut
 - Omat, ulkoiset tai kaupallisen sektorin toimintamallit.
- Fyysisen ja digitaalisen turvallisuuden toimenpiteet
- Vierailijoiden rajaaminen ja matkustusturvallisuus.
- Turvallisuus- ja taustaselvitykset.
- Tiedon avoimuuden rajoittaminen.

6. Pääteilmät

6. Päätelmät

- Keskeinen kiistakysymys on tutkimuksen turvallisuuden osana tehtävän riskienhallinnan vastuunkanto:
 - *"Ministeriöissä ei välttämättä uskalleta ottaa kantaa tai puuttua yliopiston autonomiseen asemaan. Toisaalta yliopistoissa taas toisinaan sanotaan, etteivät ministeriöt tai rahoittajat ohjaa heitä riittävästi."*
- Ohjauksen puutteen on katsottu johtavan tilanteisiin, joissa tutkimusorganisaatioiden vastuunkantajat joutuvat esimerkiksi rekrytointeja tehdessään punnitsemaan riskienhallinnan ja yhdenvertaisuuslainsäädännön periaatteiden välillä.
- Tutkimusorganisaatioissa nähdään, että viranomaisten ja tutkimusrahoittajien tulisi paremmin tukea ja jakaa riskienhallinnan vastuuta.

6. Kolme nostoa

Suomen tutkimuksen turvallisuuden toimintamallin kehittämiseksi tarvitaan:

1. ***Viranomaistahojen ohjaamisen ja ohjeistuksen lisäämistä:*** tutkimuksen turvallisuuden (EU-suositusten) toimeenpanossa ja linjaukset sallituista tutkimuskumppaneista/maista.
2. ***Lainsäädännöllisiä uudistuksia tai uudelleentulkintoja:*** yhdenvertaisuuslainsäädännön tulisi mahdollistaa riskienarviointi rekrytoinneissa ja yliopistot osaksi turvallisuusselvitysmenettelyä.
3. ***Viranomaisten ja tutkimusorganisaatioiden välisen yhteistyön koordinaatiota:*** tarve (uudelle) neuvonantoelimelle tai toimikunnalle sekä jaetulle tietopohjalle ja tilannekuvalle.

bey⁰nd

the obvious

Santtu Lehtinen